

Elengedem. Elengedem, mivel
Lapos és összement, mint rákkal műtött beteg.
Mennyire ülnek rajtam, s áthatják lényem rossz álmaid.

Lelkem lakója egy kiáltás.
Éjente szárnyra kel,
S vad karmokkal kutat valami szerethetőt.

Elborzaszt ez a sötét lény
Mely bennem szendereg;
Egész nap érzem lágy, tollas mozgását, gonosz vágyait.

Felhők vonulnak, szertefoszlanak,
Ez lenne a szerelem arca, ily halvány és visszahozhatatlan?
Ezért kell felkavarnom szívemet?

Nem vagyok képes több tudásra.
Mi ez, ez az arc,
Mely ágaival oly gyilkosan fojtogat?

Kigyó-savai sziszegnek.
Mebénul tőle az akarat. Elszigetelt, lassú bűnök ezek,
De ölnek, ölnek, ölnek.

Gömöri György fordításai

SYLVIA PLATH LEVELEIBŐL

Gömöri György fordításai

El nem küldött levél Eddie Cohennek

Belknap House, McLean Hospital,
Belmont, Mass[achusetts]
1953. december 28.

Kedves E,

A meglehetősen nagy időkülönbség ennek a levélnek a dátuma és a nekem szóló rövid, de magvas írásterved között magyarázatot követel. Nem tudom, hogy idei nyári kis botrányom híre mennyire járta be a lapokat, de kaptam levelet az Allamok minden részéből barátoktól, rokonoktól, vadidegen emberektől és vallási fanatikusoktól; és nem tudom, olvastál-e kalandomról, és hogy mit tudsz a jelenlegi állapotomról. Mindezenre készséggel összefoglalom röviden a részleteket...

Az egész zúrós júniust átdolgoztam a *Mademoiselle** képeslap elegánsan bebútorozott, légkondicionált szerkesztőségében; az augusztusi számot segítettem összeállítani. Kimerülten jöttem haza, de teljesen készen arra, hogy elkezdjem kurzusaimat a Harvard egyetem nyári tanfolyamán, amelyre részleges ösztöndíjat is kaptam. Lassan rádőbentem, hogy teljesen elpocsékoltam harmadik évemet a Smith College-ban,** mert túl kevés tárgyat vettem fel (és azok sem voltak megfelelők), hogy felületesen átblöfföltem magamat egy-egy vizsgadolgozaton, három-négy vizsgán átszökdécselve egy év alatt, miközben nem olvastam semmi tartalmasabbat, mint a vicceket a *The New Yorker* kolumnáinak az alján, és nem írtam semmit, csak jól csengő versikéket, amivel megpróbáltam közel kerülni W. H. Audenhez. Könnyedén kijelenttem, hogy írok egy disszertációt Joyce-ról (amikor még az *Ulysses*t sem olvastam végig rendesen) és hogy „átfogóbb” kurzusokat veszek föl utolsó évemben (amikor még Shakespeare legközönségesebb műveit sem ismertem elég jól, az ég szerelmére!). Mindegy, ott álltam szemben azzal a kényszerrel, hogy elmélyedjek az angol nyelvben, amely körülbelül annyira tűnt számomra összefüggőnek, mint a jiddis, s mindezt egy rövid nyár bájos leforgása alatt. S ha meggondoltam, a pszichológia, a szociológia és a filozófia... elmondhatatlanul értékesebbnek, tanulásra érdemesebbnek és ugyanakkor elérhetőnek tűnt.

Mindennek a tetejébe összes barátom vagy regényeket írt Európában, arra készültek, hogy jövő júniusban férjhez menjenek, vagy éppen beiratkoztak az orvosi egyetemre... Az az egy vagy két férfi, akit ismertem, vagy védszellemeim voltak a bajban... vagy pedig nem voltak kaphatók a szerelem törvényes formáira még vagy tíz évig, ehelyett be akarták jární a világot és megnézni benne az összes *femme fatale*-t, mielőtt a házassörömök jármába hajtának fejüket.

Mégis, hogy összefoglaljam, hogyan reagáltam a közvetlenül adódó problémákra, július elején eldöntöttem, hogy összespórolok pár száz dollárt, otthon maradok, írni fogok, megtanulok gyorsírní, és furfangosan elintézem a nyári tanfolyam ügyét. Úgy, hogy olcsón tudjak élni és közben alkotni. Igaz, korábban számítottam rá, hogy bejutok Frank O'Connor íróképző kurzusára a Harvardon, de úgy látszik, rajtam kívül még több ezer ragyogóan tehetséges író ugyanerre számított, és így nem jutottam be; ez elkésírtett, és úgy gondoltam, hogy ha egyedül nem tudok írni, nem is vagyok elég tehetséges. Nemcsak az derült ki, hogy képtelen voltam megtanulni akár egy vonás gyorsírást, de az is, hogy egy megveszekedett szót sem tudtam mondani az irodalmi világban; mivelhogy meddő vagyok, üres, tapasztalatlan, ostoba és OLVASATLAN. És minél inkább próbáltam változtatni ezen a helyzeten, annál képtelenebb voltam arra, hogy akár EGYETLEN SZÓT megértsek régi, szép nyelvünkéből.

Elkezdtem jární a helyi pszichiáterekhez, akik ide-oda szaladgáltak nyári vakációkra. Álmatlan lettem; immúnis még a nagyobb dózisokban adagolt altatókkal szemben is. Viszonylag rövid, de traumatikus élményt szerzett az, amikor mint bejáró beteget rosszul kezeltek elektromos sokkterápiával.

Nemsokára az egyetlen kérdés az maradt a fejemben, hogy pontosan mikor és hogyan legyek öngyilkos. Ennek egyetlen lehetőségét abban a pokoli örökkévalóságban láttam, hogy hátralevő életemet elmeegógyintézetbe zárva kell töltenem, és szabad

* Amerikai képeslap tizenéves középosztálybeli fiatalok számára.

** Sylvia Plath 1950–1953 között ösztöndíjjal tanult angol irodalmat a jó nevű Smith College-ban (Northampton, Massachusetts), egy kis amerikai magánegyetemen.

akaratomat az utolsó cseppig ki akartam használni arra, hogy gyors és tiszta véget választok. Úgy gondoltam, hogy hosszú távon ez a megoldás a legkíméletesebb és a legkevésbé költséges családoknak; ahelyett, hogy kedves kislányukat meghatározatlan ideig és drágán kezeljék egy állami szanatórium cellájába zárva, hatvan-egynéhány év szellemi vákuumának nyomorúsága és csalódása, fizikai mocska helyett kíméletesen véget vetek mindennek karrierem úgynevezett csúcán, amikor még professzoraimban élnek bizonyos illúziók, verseim még megjelennek a *Harper's*-ben, s így emlékezetemet talán még érdemes lesz megőrizni.

Igen, megpróbáltam vízbe fulladni, de ez nem ment; valamiképpen az életöszön, a pusztá fizikai léthez való ragaszkodás roppant erős, és úgy éreztem, hogy örökké tudnék úszni egyre kijebb a tengerbe, és sohasem lennék képes lenyelni többet, mint egy-két korty sós vizet, és tovább úsznék. A test meglepően makacs, amikor arról van szó, hogy feláldozzák az elme pusztító instrukcióinak.

Így aztán amellett döntöttem, ami a legkönnyebb megoldásnak látszott. Megvártam, amíg anyám bement a városba, öcsém elment dolgozni, és nagyszüleim kinn voltak a hátsó udvarban. Akkor betörtem anyám széfjébe, kivettem onnan ötven altatót egy kis üvegben, és lementem alagsorunk egy sötét, rejtett sarkába – de csak miután hagytam egy cédulát anyámnak, hogy hosszú sétára indultam, és csak körülbelül egy nap múlva jövök vissza. Rengeteg tablettát nyeltem le, és boldogan átadtam magamat annak a kavargó sötétségnek, amelyről igazán azt hittem, hogy az örök megsemmisülést jelenti. Anyám elhitte üzenetemet, embereket küldött ki, hogy keressenek, értesítette a rendőrséget, és végül, alighanem a második napon, már-már föladta a reményt, amikor észrevette, hogy az altatók eltűntek. Időközben én ostoba fejjel túl sok tablettát vettem be, így kihánytam őket, és a pokol sötétjében tértem magamhoz, fejemet többször is beverve a pince érdes köveibe, miközben hiábavaló erőfeszítéseket tettem, hogy fölüljek és ösztönszerűen segítséget hívjak.

Végül is az öcsém meghallotta erőtlen nyöszörgéseimet, és a következő napok vilódzó fények, idegen hangok és óriás injekcióstűk egyetlen lidércnyomásában múltak el, abban az elúszhatetlen félelemben, hogy egyik szememre megvakultam. Gyűlöletet éreztem azok iránt, akik nem hagytak meghalni, akik ragaszkodtak ahhoz, hogy visszarángassanak a mocskos és értelmetlen létezés poklába.

Nem akarom részletezni azt a két füledt-izzadt hetet a Newton-Wellesley kórházban, ahol ki voltam téve a még képzés alatt álló ápolónők, a segédszemélyzet és a járókelők kíváncsi tekintetének – illetve azt a két hetet a massachusettsi állami kórház idegosztályán, ahol a roppant, nyílt seb arcomon begyógyult, és szemem csodával határos módon ép maradt, csak egy ronda nagy var éktelenkedik alatta.

Elég az hozzá, hogy Smith College-beli ösztöndíjadóm jótündérszerű fortélyokkal bejuttatott a legjobb amerikai ideggyógyintézetbe, ahol volt egy szép magánszobám és egy saját csinos pszichiáterem. Nem hittem volna, hogy helyzetem javulhat. Úgy látszik, tévedtem.

Az inzulinos és az elektromos (brr!) sokkterápia végén arra a felfedezésre jutottam, hogy – egyebek közt – még nevetni is tudok, ha az alkalom arra késztet (és elég meglepő módon néha van ilyen alkalom), és örömet szereznek a naplementék, séták a golfpályán és a vidéki autókirándulások. Még most is hiányzik az egyedüllét és az olvasás régi öröme és képessége. Most, ha lehet, még jobban kellene valaki, aki szeressen (bár ez persze teljességgel lehetetlen), aki velem van éjjel, amikor fogvacogató félelemre ébredek és a sokkolóterembe vivő betonlagutaktól való rettegésre; valaki,

aki olyan biztonsággal nyugtat meg, amit egyetlen pszichiáter sem képes teljesen megadni.

Azt remélem, hogy a legrosszabbján már túl vagyok... Mindez valahogy visszaidézi azt a mély benyomást, amit a „Kígyóverem” című film tett rám hat éve. Csak azt remélem, nem lesz komoly visszaesés állapotomban, és egy-két hónapon belül kijöhetnek innen.

...Most már fogadhatok látogatót, elmehetek autózni, felügyelet mellett sétálni, és a hét végén remélhetőleg megkapom a „terepjogokat”, vagyis azt, hogy szabadon, egyedül sétálhassak a kórház területén, a parkban, bemehessek a kávézóba, a könyvtárba meg az Alkalmazott Terápia részlegébe is.

...Arra vágyom, hogy kinn lehessenek ennek a nagyon összecincált, veszélyes, igazi világnak a nagy, nyitott térségeim, hisz ezt a világot mindennek ellenére még most is szeretem...

A te húséges

Syled

Cambridge-ből Aurelia Schober Plathnak

1956. november 6.

Drága Anyám,

...Érzelmileg teljesen kimerültem ezen a héten, a magyar és a szuezi ügy borzalmasan levert. Amikor elolvastam a Magyarországról jövő utolsó szavakat,* mielőtt még felülkerekedtek volna az oroszok, szinte fizikailag rosszul voltam. Ez a drága Ted elvitt sétálni a Clare kollégium elhagyott, csöndes kertjébe a Cam partján, amely tele volt a késő őszi aranyával és zöldjével és az Édenkert harmatos üdeségével, ahol a madarak éppúgy daloltak, ahogy évszázadok óta teszik. Mind a ketten meg voltunk döbbenve, és hányinger kerülgetett. Az egész világ... úgy éreztük, teljesen megzavarodott, megtébolyult. Az, ahogy Nagy-Britannia eszeveszett bizakodása a gyors sikerben (hogy utána a legtöbb ország lustább lesz annál, semhogy bármit is tegyen) elnyomja a magyarok valóságos segélykiáltását – undorító. Emiatt a Nyugat képtelen fellépni az oroszokkal szemben a magyarok ügyében. Edent** valójában segédkezett nyújt a magyarok legvilkolásához. Londonban zavargások voltak. Bár számos anyagilag érdekelt konzervatív támogatja Edent, Oxford és Cambridge delegációkat küld hozzá, és petíciókat fogalmaz meg vele szemben. Az a szörnyű, hogy idővel, és ha a propaganda elég hangosan kongatja a vészharangot, miszerint Amerika egy követ fúj az oroszokkal, Amerika is, semmi kétség, Edent fogja támogatni,*** én ezt a lehetőséget képtelen leszek elfogadni. Bárcsak úgy tudnánk lépni, ahogy a szuezi helyzet megkívánja, és meg tudnánk állítani a briteket és a franciákat, hisz ők az agresszorok.

...Elmegyünk dolgozni Amerikába, és utána szeretnénk találni egy zugot a világban... valamilyen szigetet, mondjuk, ha lesz elég pénzünk, hogy odamenjünk és pró-

* Sylvia Plath itt alighanem a szabad magyar rádióadók utolsó segélykérő üzenetére céloz.

** Anthony Eden volt az angol miniszterelnök az 1956-os szuezi beavatkozás idején, amikor az angolok és a franciák Izraellel összehangolt támadást intéztek Egyiptom ellen.

*** Plath itt téved: féltelme alaptalannak bizonyult – Amerika nyomására kivonták Szuezből az angol-francia expedíciós csapatokat.

báljunk becsületes és alkotó életet élni. Ha minden katona megtagadná, hogy fegyvert fogjon... nem lenne háború; de senkinek sincs bátorsága hozzá, hogy Krisztus és Szókratész módjára éljen, mert ebben az opportunista világban csak mártírok lehetnének. Igen, mind a ketten mélyen undorodunk. A természet teremtő ereje az egyetlen, ami most valamelyes békét nyújt, ennek szeretnénk részei lenni; ezek után az örült események után nincs az a háború, amelynek értelme lenne. Csak arra tudok gondolni, hogy vannak anyák és gyerekek Oroszországban is és Egyiptomban is, és tudom, hogy nem akarják, hogy a férfiak meghaljanak... Bárcsak Warren* megtagadná a fegyveres szolgálatot. Aki öl, annak nincs igaza; örülség a védekezés és a béke megteremtésének minden ésszerű megindoklása, ha az öldöklést és emberek évtizedekre való megnyomorítását jelenti...

„Két lehangoló levelet kaptunk: visszautasították Ted versét a *London Magazine*-nál és az én elbeszélésemet a *The New Yorkernél*. Egy Smith-növendék, aki titkárnő ott [a *The New Yorkernél*]... aki nagyra tartotta műveimet, elmondta, hogy általában csak az írók egy nagyon szűk körétől fogadnak el novellát; jobb verset küldeni – most ezt is tettem. HANEM: egy nagyon örvendetes dolog: ma reggel megtudtuk, hogy a chicagói *Poetry* elfogadta Ted egy másik, „A vízbe fúlt nő” című versét, és EGYET MEGVETT az *Atlantic [Review]* is – a „Héja a viharban” címűt! Nagyon büszke vagyok erre.

„Szeretlek, ne aggódj miattunk. Teddel együtt vagyok... ő remek ember, és mindenben együtt fogunk átmenni, olyan bátran, ahogyan csak lehet. Sok-sok szeretettel ölel téged és Warren is

a ti Sivvy-tek

Aurelia Schober Plathnak

Részlet

London, Anglia,
1962. november 7.

Drága Anyám,

Londonból írok, és olyan boldog vagyok, hogy alig jutok szóhoz. *Az az érzésem*, hogy találtam lakást. Már belenyugodtam, hogy roppant összegeket fizessek egy bútorozott lakásért, amit a télre vettem volna ki, miközben bútorozatlant kerestem hosszú bérlettel, amelyet aztán be tudtam volna bútorozni és mesés áron kiadni a tavaszra és a nyárra, amíg Devonban vagyok.** *Tök véletlenül* abba az utcába tévedtem (aminek a végén Primrose Hill van), és az elé a ház elé, ahol mindig is lakni akartam. A házban még átalakítás folyt, és ki volt téve egy felirat: „Lakások kiadó.” Felrohantam. *Pont jó* (bútorozatlan), két emeletet foglal el, fenn három hálószobával, lenn pedig egy nappalival, konyhával és fürdőszobával, valamint egy kis kerttel az erkélyen! Elszáguuldoztam az ügynökségre – emberek százai lehetnek már előttem, gondoltam, ahogy ez lenni szokott. De úgy tűnik, van némi *esélyem!* És képzeld, ez a *W. B. Yeats háza* – egy kék plakett van az ajtón azzal, hogy itt élt! És ez azon a környéken van, ahol a régi

* Sylvia öccse.

** 1961 augusztusától 1962 decemberéig Sylvia Plath Devonban lakott egy Court Green nevű nagy vidéki házban. A házat megtartotta Ted Hughestól való különválása után is.

orvosom lakott, ahol én is *vennék* egy házat, ha egyszer írok egy olyan regényt, amiből kasszasiker lesz.

Most alig győzöm kivárni, hogy a tulajdonos beleegyezzen és hogy ellenőrizzek ajánlatom anyagi fedezetét. Ted segít ebben; ő vitt el lakást nézni. Most látja, hogy semmi miatt nem kell tartania tőlem – nem csinálok jeleneteket, bosszút sem akarok állni...*

Most egy csodálatos portugál házaspárnál lakom,** a nő Ted barátnőjével van jóban, és látják, hogy milyen [jól] vagyok, mennyire érdekel a saját életem, és meg vannak lepve, mint mindenki más is, hogy mennyire nincs bennem féltékenység vagy szomorúság. Még magamat is meglepem. Ezt a *munkáimmak* köszönhetem, annak, ahogy mint író, magamat érzem és látom; ezt mindenekelőtt Mrs. Prouty*** érti meg. Dolgozószobámban töltött magányos óráim a legbecsesebbek, meg azok, amelyeket drága kis babáimmal töltök.**** Azt hiszem, boldog vagyok, és ha megkapom (amit remélek) ezt a londoni lakást, én leszek a legboldogabb asszony a világon...

Olyan boldog vagyok, és tele örömmel, elgondolásokkal és szeretettel. Nagyszerű anya leszek, és semmi se sajnálok. Van két gyönyörű gyerekem, és ez után a kemény, szűkös év után most szép karrier áll előttem – télen a gyerekek iskolába járnak Londonban, aztán [a devoni ház] sárga nárciszok, lovaglás és gyönyörű tengerpart nyáron a gyerekekkel. Imádkozz, hogy ez a lakásügy sikerüljön. Szeretném kivenni öt évre...*****

(A fordítás alapja: LETTERS HOME BY SYLVIA PLATH. CORRESPONDENCE 1950–1963. *Selected and Edited with Commentary by Aurelia Schober Plath. Harper & Row, Publishers, 1975.*)

NAGY IMRE ÖNÉLETÍRÁSA ELÉ

1956. november 22-én Nagy Imre és társai elhagyták a budapesti jugoszláv nagykövetséget. A szovjet megszálló csapatok letartóztatták s másnap repülőgépen Romániába szállították őket. A következő fél esztendőt Nagy Imre feleségével a Snagovi-tó partján lévő villában töltötte társaitól és családtagjaitól (leányától, vejétől,

Jánosi Ferenctől és két unokájától) elszigetelten. Az első hetekben néha felkeresték a román párt egyes vezetői, rendszeresen látogatta őket orvos, olykor filmet vetítettek számukra. 1957. január végétől mindeme „kedvezményekből” csak a rendszertelenül érkező újságok maradtak, mig nem 1957. április 14-én a magyar

* Ez a mondat onkéntelenül is sokat elárul Sylvia Plath korábbi viselkedéséről

** Helder és Suzette Macedóról van szó, Assia Wevill barátairól.

*** Olive Higgins Prouty amerikai írónő adta Sylvia Plathnak azt az osztónódiát, amellyel a költőnő elkezdte tanulmányait a Smith College-ban. A LETTERS HOME számos levelet tartalmaz Mrs. Proutyhoz, akit Sylvia anyja szinte családtagként kezel.

**** Ted Hughes és Sylvia Plath házasságából két gyerek született: Frieda és Nicholas.

***** 1963. február 10–11-én éjjel Sylvia Plath gázzal öngyilkosságot követett el londoni lakásában.